

Jak lze nenápadně zneužít právo

V běžném občanskoprávním sporu se standardně, zejména v jeho závěru, rozhoduje i o nákladech řízení. Základním vodítkem je § 142 občanského soudního řádu č. 99/1963 Sb. (dále o. s. ř.), v němž je zakotveno, že účastníku, který měl ve věci plný úspěch, přizná soud náhradu nákladů potřebných k účelnému uplatňování nebo bránění práva proti účastníku, který úspěch neměl.

Smyslem přiznání nákladů řízení je zajistit zcela nebo částečně jejich zaplacení účastníkovi, který je rozumně vynaložil při bránění práva nebo jeho uplatňování podle toho, v jakém procesním postavení účastník byl.

Šance na přiznání nákladů řízení a jejich vymození by měla být stejná, ať by se jednalo o účastníky se sídlem v České republice nebo v kterékoliv jiné zemi. V dnešní mezinárodní uvolněné době není nic mimořádného, že u českých soudů žalují účastníci se sídlem v cizokrajných jurisdikcích a naopak. Není nijak výjimečný postup účastníků (žalobců), že v průběhu řízení dojde k postoupení pohledávky, která je předmětem sporu a v té souvislosti k záměně účastníka. V § 107a o. s. ř. je stanoveno, že dojde-li k převodu nebo přechodu práva atd. soud usnesením vyhoví, pokud nastala právní skutečnost uvedená v § 107a odst. 1 o. s. ř. Podmínkou je souhlas toho, kdo má vstoupit na místo žalobce.

Pokud k takovému postupu dojde v běžícím řízení, lze to často považovat za zneužití práva, pokud procesní situace naznačuje neúspěch žalobce.

Jestliže místo českého či běžně dohledatelného cizího účastníka nastoupí neprůhledný a případně nekomunikující subjekt, je vystaven úspěšný odpůrce (je samozřejmě možné i opačně) až neřešitelné situaci, jak se domoci přiznaných nákladů řízení. Vést exekuci na ostrovy v Lamanšském průlivu, v Indickém oceánu nebo v Karibiku je víceméně v rovině teoretické.

Procesní soud by měl ohledně takového návrhu na záměnu účastníka rozhodovat i s přihlédnutím ke stavu či fázi řízení. Takovýto nový účastník nemá kolikrát vlastně co říci

a čím přispět k vlastnímu řízení a zejména dokazování. Nebývá ani nositelem listinných důkazů. V některých případech se vlastně může jednat až o tzv. bílého koně.

Nemůže obstát námitka, že soud je povinen takovému návrhu vyhovět, jsou-li splněny náležitosti postoupení pohledávky dle § 1879 a násl. dle občanského zákoníku č. 89/2012 Sb. Rozhodně by měl zkoumat, zda se nejedná o zneužívání práv nebo jejich porušování, jak je zakotveno v § 2 o. s. ř.

Nemůže obstát námitka, že zamítnutím návrhu na záměnu by soud prejudikoval předčasně rozhodnutí. Soud by takto mohl rozhodovat, protože § 6 o. s. ř. mu ukládá postupovat předvídatelně.

Záměna účastníka, za zeměpisně vzdálený případně až nedohledatelný a nekomunikující subjekt, může přinést i komplikaci v doručování takovému účastníku, nemá-li advokáta v ČR.

Myslím, že výše uvedeným situacím by se dalo předcházet povinností složit na doposud vzniklé náklady řízení přiměřenou zálohu k rukám soudu. Tím myslím i náklady na straně druhého účastníka. Stát má pokud jde o jeho náklady příslušná zákonná ustanovení, zejména § 141 o. s. ř. V něm je zakotvena možnost (běžně využívaná) ukládat účastníkům složení záloh na provedení důkazů v předpokládané výši, a to pod sankcí neprovedení důkazu.

Soud by mohl, pokud by obdržel návrh na záměnu účastníka dle § 107a o. s. ř. či jiných ustanovení, nejprve vyzvat toho, který by měl z řízení vystoupit, aby složil přiměřenou zálohu na účet soudu. Tím by také demonstroval svoji solidnost a nikoliv např. spekulativní vedení řízení.

Pokud by se zakotvil takovýto postup v o. s. ř., měl by oporu i v § 1 o. s. ř., neboť soudním řízením by byla zajištěna spravedlivá ochrana soukromých práv a oprávněných zájmů účastníků, což by mělo vést k účtům k právům jiných osob.

Povinnost složit zálohu na náklady řízení by odpovídala i Listině základních práv a svobod dle Usnesení o jejím vyhlášení č. 2/1993 Sb., kde je zakotveno v § 37 odst. 3, že všichni účastníci jsou si v řízení rovni. Nerovnost spatřuji ve shora popsané možnosti účastníka občanskoprávního řízení vyklouznout z této pozice bez zaplacení soudem přiznaných nákladů řízení druhé straně.

Ještě jedna myšlenka. Aby existovala reálná možnost plnění ze strany poraženého účastníka, mohl by být zřízen institut jakéhosi ručení za zaplacení nákladů.

Statutární zástupce (jednatelé, členové představenstev atd.) by museli při záměně účastníků se zahraničním prvkem podepsat ručitelský či obdobný závazek, že nový subjekt je a bude schopen uhradit náklady řízení.

Vím, že tyto myšlenky se nemusí setkat pouze s příznivým ohlasem, ale pokud budou iniciovat, jako základ konkrétní úvahy např. tvůrců nového o. s. ř., bude to dostačující. ●

JUDr. Jiří Polanský, advokát, člen Unie obhájců ČR

TOMAN, DEVÁTÝ & PARTNEŘI advokátní kancelář, s.r.o.

TOMAN, DEVÁTÝ & PARTNEŘI
ADVOKÁTNÍ KANCELÁŘ